

مقایسه‌ی سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی*

محمدرضا هاشمیان^۱، محمدجواد آل مختار^۲، اکبر حسن زاده^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: «استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» بر تعیین و تشخیص ماهیت و گستره‌ی اطلاعات مورد نیاز، دسترسی به اطلاعات، ارزیابی اطلاعات، استفاده‌ی مؤثر از اطلاعات و درک مسایل اقتصادی و حقوقی- اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات تأکید دارد. در این پژوهش، از این استانداردها به عنوان مبنایی برای سنجش و مقایسه‌ی سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان استفاده شد.

روش بررسی: این پژوهش از نوع پیمایشی بود. تعداد ۱۵۰ نفر از دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه‌ی سنجش سواد اطلاعاتی بر مبنای «استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» برگرفته از پایان‌نامه‌ی دکتر، گردآوری شد. روایی (روایی سازه) و پایایی پرسش‌نامه (Cronbach's alpha) برابر با ۰/۹۸ تعیین گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS، آزمون t و ANOVA استفاده شد.

یافته‌ها: میانگین نمره‌ی رعایت استانداردها در تمامی موارد به طور معنی‌داری بیشتر از حد متوسط (۵۰) و کمتر از حد ایده‌آل (۱۰۰) بود ($P < ۰/۰۰۱$). همچنین میانگین رعایت استاندارد در تمامی موارد در دختران و پسران دانشجویان با هم یکسان بود ($P > ۰/۰۵$). همچنین بین سال‌های مختلف تحصیلی در استانداردهای ۱ و ۵ اختلاف معنی‌داری وجود داشت و در کل استانداردها نیز این اختلاف معنی‌دار بود. در استانداردهای ۲، ۳ و ۴ بین سال‌های مختلف تحصیلی، اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد ($P > ۰/۰۵$).

نتیجه‌گیری: میانگین نمرات سواد اطلاعاتی دانشجویان به طور معنی‌داری بالاتر از حد متوسط بود که از دلایل آن می‌توان به شیوه‌ی خود اظهاری مورد استفاده در تکمیل پرسش‌نامه‌ها اشاره کرد. از طرفی یافته‌ها نشان داد که میانگین نمرات دانشجویان در کل استانداردها به طور معنی‌داری از حد ایده‌آل پایین‌تر است، که توجه به آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی و ارتباط دانشجویان و هیأت علمی را ضروری می‌سازد.

واژه‌های کلیدی: سواد اطلاعاتی؛ دانشجویان؛ استانداردها؛ دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۰۲/۰۵

اصلاح نهایی: ۱۳۹۲/۰۱/۱۷

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۰۸/۲۷

* این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی شماره‌ی ۱۸۹۰۵۵ است که توسط معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان حمایت شده است.
۱- کارشناس ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی، معاونت تحقیقات و فناوری، کتابخانه‌ی مرکزی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده‌ی مسؤول)

Email: hashemian553@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی، معاونت تحقیقات و فناوری، کتابخانه‌ی مرکزی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران
۳- مربی، آمار، دانشکده‌ی بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

ارجاع: هاشمیان محمدرضا، آل مختار محمدجواد، حسن زاده اکبر. **مقایسه‌ی سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی.** مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۲؛ ۱۰ (۲): ۲۵۴-۲۴۷.

مقدمه

در دنیای امروز، تربیت یادگیرندگان مادام‌العمر را، مأموریت محوری مراکز آموزش عالی می‌دانند (۱)، یعنی تربیت کسانی که پس از خروج از محدوده‌ی متعارف آموزش‌های آکادمیک

نیز بتوانند همچنان به خلاقیت ذهنی و فکری ادامه دهند و حتی بالاتر از آن، بتوانند با استفاده از داشته‌های ذخیره شده‌ی پیشین و تلفیق آن با یافته‌های نو، به سطح بالاتری از اطلاعات و دانش دست یابند و مهم‌تر این که دانش نو یافته را در اختیار دیگران قرار دهند. افراد با سواد اطلاعاتی به دلیل تقویت توان تفکر انتقادی، پرسش‌های آگاهانه می‌پرسند و به دلیل این که «چگونه یاد گرفتن» را آموخته‌اند، در پی یافتن پاسخ پرسش خود بر می‌آیند (۲). مؤسسه‌های آموزش عالی باید به دانشجویان کمک کنند که توانمندی‌های فکری لازم برای کسب مهارت در یاد گرفتن را به دست آورند، این امر برای موفقیت دانشجویان اهمیت فراوانی دارد و به عنوان بخش مهمی از آموزش دوران زندگی آنان محسوب می‌شود. از آنجا که یادگیری مادام‌العمر در سواد اطلاعاتی تجلی می‌یابد، به این معنی که سواد اطلاعاتی مرز آموزش و یادگیری را از محدوده‌ی کلاس درس فراتر می‌برد و به فرد این قدرت را می‌دهد که به راه‌جویی‌های «خود راهبر»، در عین حال قابل اعتماد، اقدام کند (۲)، یکی از دستاوردهای مطلوب آموزش عالی، دستیابی به سواد اطلاعاتی به حساب می‌آید، چنانچه افراد به این مهم دست یابند، قادر خواهند بود هوشمندانه در تمام دوران زندگی خود به طور مستمر در جهت تکامل پیش روند و در جامعه به عنوان یک شهروند مطلع همکاری نمایند. با یادگیری مهارت‌های سواد اطلاعاتی آنان به استفاده از طیف متنوعی از منابع اطلاعاتی به منظور گسترش دانش خود می‌پردازند، پرسش‌های آگاهانه می‌پرسند و توان تفکر انتقادی خود را تقویت می‌کنند (۳، ۲).

در زمینه‌ی سواد اطلاعاتی و مهارت‌های مربوط به آن، استانداردهایی برای موقعیت‌های گوناگون، از سوی سازمان‌های مختلف مطرح شده است. مهم‌ترین و متداول‌ترین این استانداردها، «استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» تدوین انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و پژوهشی آمریکا (ACRL یا Association of college and research libraries) است. این استانداردها را سه نهاد مهم یعنی انجمن کتابداران آمریکا، انجمن آمریکایی آموزش عالی و شورای دانشکده‌های

مستقل تأیید کرده‌اند (۴). این منبع چارچوب لازم برای برنامه‌ریزی و ارزیابی قابلیت‌های سواد اطلاعاتی را فراهم می‌کند این استاندارد بر تعیین حوزه‌های کلیدی رفتار دانشجویی با سواد اطلاعاتی تمرکز دارد (۵-۳).

این استاندارد مشتمل بر پنج استاندارد و ۲۲ شاخص عملکردی است که بر نیازهای دانشجویان آموزش عالی در همه‌ی سطوح متمرکز شده‌اند. علاوه بر آن حاوی طیفی از برآیندها به منظور سنجش میزان پیشرفت دانشجویان در امر سواد اطلاعاتی می‌باشد (۷، ۶، ۳). پنج استاندارد سواد اطلاعاتی عبارتند از (۱۰-۸، ۵):

۱. استاندارد دانشجویی با سواد اطلاعاتی ماهیت و گستره‌ی اطلاعات مورد نیاز را تشخیص می‌دهد.
 ۲. استاندارد دانشجویی با سواد اطلاعاتی به شکل مؤثر و کارآمد به اطلاعات مورد نیاز دست پیدا می‌کند.
 ۳. استاندارد دانشجویی با سواد اطلاعاتی، اطلاعات و مآخذ آن را به صورت منتقدانه ارزیابی می‌کند و اطلاعات انتخاب شده را با مبنای دانشی و نظام ارزشی خود تلفیق می‌کند.
 ۴. استاندارد دانشجویی با سواد اطلاعاتی به صورت انفرادی یا به عنوان عضوی از یک گروه، اطلاعات را برای انجام یک مقصود خاص، به صورت مؤثر مورد استفاده قرار می‌دهد.
 ۵. استاندارد دانشجویی با سواد اطلاعاتی بسیاری از موضوعات اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات را درک می‌کند و با رعایت اصول اخلاقی و قانونی به اطلاعات دسترسی می‌یابد و از آن استفاده می‌کند.
- نتایج پژوهش قاسمی، نشان داد که این استانداردها می‌تواند به عنوان معیار و ملاک مناسبی برای ارزیابی سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی مورد استفاده قرار گیرد (۲).

عالیشان کرمی و همکاران در پژوهش خود، وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان را پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی کردند (۱۰) در حالی که بنابر پژوهش پورنقی و ابادری، وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان در سطح متوسط قرار دارد، آن‌ها ارایه‌ی درس سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌ها را به منظور افزایش مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان پیشنهاد کردند (۱۱).

مبنای «استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» مصوب ACRL برگرفته از پایان‌نامه‌ی قاسمی، گردآوری شد (۲). این پرسش‌نامه به شیوه‌ی خودسنجی به پرسش درباره‌ی قابلیت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان می‌پردازد. پرسش‌ها به صورت بسته در قالب طیف ۵ ارزشی لیکرت، شماره‌ی ۱ به معنای کاملاً مخالف و شماره‌ی ۵ به معنای کاملاً موافق طراحی گردید. استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی، حاوی ۸۷ سنجه‌ی برآیندی در قالب ۲۲ شاخص عملکردی می‌باشد که این شاخص‌ها نیز به نوبه‌ی خود در زیر ۵ استاندارد مرتب شده‌اند، که قاسمی بر همین مبنا پرسش‌نامه را طراحی کرده است که دارای ۸۷ پرسش دقیقاً مطابق ۸۷ سنجه‌ی برآیندی استاندارد است و سعی شده تا حد امکان از جملات و اصطلاحات متعارف که برای جامعه‌ی پژوهش قابل درک باشد، استفاده شود.

روایی و پایایی پرسش‌نامه توسط قاسمی در پایان‌نامه‌ی دکتری او تعیین شده است که برای کسب اطمینان از اعتبار و روایی ابزار اندازه‌گیری از روایی سازه استفاده کرد و پایایی آن نیز با استفاده از Cronbach's alpha، ۰/۹۸، تعیین و تأیید شده است (۲).

پرسش‌نامه‌ها در محل دانشکده‌ی پزشکی بین نمونه‌ی مورد نظر توزیع گردید، از کل ۱۵۰ پرسش‌نامه‌ای که بین دانشجویان توزیع گردید، تعداد ۱۲۴ پرسش‌نامه (۸۲/۶۶ درصد) تکمیل و بازگردانده شد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل نتایج، در تمام استانداردها و شاخص‌ها، مقیاس‌ها تبدیل به ۱۰۰-۰ شدند و نمرات دانشجویان با میانگین ۵۰ سنجیده شد که برای کل پرسش‌نامه و هر یک از شاخص‌های عملکردی به طور یکسان در نظر گرفته شد.

برای مقایسه‌ی میانگین نمره‌ی هر یک از مهارت‌ها با استانداردها و همچنین مقایسه‌ی اختلاف دختر و پسر از آزمون t تک نمونه‌ای و برای مقایسه‌ی اختلاف بین سال‌های تحصیلی و سواد اطلاعاتی از آزمون آنالیز واریانس (ANOVA) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از نرم‌افزار SPSS (SPSS Inc., Chicago, IL) استفاده گردید.

در پژوهش‌های Emmett و Emde (۹) و Korobili و همکاران (۱۲)، به نقش آموزش در بهبود مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان تأکید شده است، آن‌ها اظهار می‌کنند که آموزش سواد اطلاعاتی باید در برنامه‌ی درسی دانشجویان گنجانده شود (۱۲).

دانشجویان پزشکی چون ملزم به آرایه‌ی پایان‌نامه به عنوان یکی از شرایط فارغ‌التحصیلی خود هستند، بنابراین فراگیری مهارت‌های سواد اطلاعاتی می‌تواند نقش مهمی در فرایند پژوهش و تحقیقات آن‌ها داشته باشد و از طرف دیگر با توجه به ماهیت رشته‌ی پزشکی و تغییرات و نوآوری‌های مداوم آن، پس از فارغ‌التحصیلی و اشتغال به کار نیز نیازمند یادگیری مادام‌العمر و تحقیق و مطالعه در حوزه‌ی فعالیت خود هستند که بالطبع فراگیری مهارت‌های سواد اطلاعاتی در این زمینه نیز می‌تواند نقش مهمی در یادگیری آن‌ها داشته باشد. بنابراین در این پژوهش به منظور تعیین نقاط قوت و ضعف دانشجویان پزشکی در قابلیت‌های سواد اطلاعاتی و آرایه‌ی راهکارهای مناسب به منظور ارتقای سطح سواد اطلاعاتی آن‌ها، به ارزیابی سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و مقایسه‌ی آن با استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی ACRL پرداخته شد.

روش بررسی

این پژوهش از نوع پیمایشی و روش پژوهش، تحلیلی بود. جامعه‌ی پژوهش شامل کلیه‌ی دانشجویان رشته‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۱۲۰۰ نفر) بودند که در زمان انجام پژوهش در این دانشگاه به تحصیل اشتغال داشتند. نمونه‌ی مورد بررسی با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از بین دانشجویان سال‌های مختلف تحصیلی و دانشجویان دختر و پسر انتخاب شدند و حجم کل نمونه‌ی مورد بررسی با استفاده از رابطه‌ی زیر، ۱۵۰ نفر محاسبه شد.

$$n = \frac{NZ^2 \cdot S^2}{Nd^2 + Z^2 \cdot S^2}$$

مطالعه‌ی حاضر در دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ انجام شد. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه‌ی سنجش سواد اطلاعاتی بر

یافته‌ها

از تعداد ۱۲۴ دانشجویی که به سؤالات پرسش‌نامه پاسخ دادند، ۷۰ نفر (۵۶/۵ درصد) دختر و ۵۴ نفر (۴۳/۵ درصد) پسر بودند. ۱۹ نفر (۱۵/۳ درصد) در سال تحصیلی اول، ۲۰ نفر (۱۶/۱ درصد) در سال تحصیلی دوم، ۲۱ نفر (۱۶/۹ درصد) در سال تحصیلی سوم، ۱۸ نفر (۱۴/۵ درصد) در سال تحصیلی چهارم و ۴۶ نفر (۳۷/۱ درصد) در سال تحصیلی پنجم و بالاتر مشغول تحصیل بودند.

جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمرات دانشجویان از استانداردهای سواد اطلاعاتی را نشان می‌دهد، بر اساس این یافته‌ها بیشترین میانگین مربوط به استاندارد ۴، «استفاده‌ی مؤثر از اطلاعات» بود که میانگین ۷۰/۹ را نشان می‌داد. پس از آن به ترتیب استانداردهای شماره‌ی ۳، ۵، ۲، ۱ با میانگین‌های ۷۰/۸، ۶۹، ۶۸/۴ و ۶۲/۷ قرار داشتند. میانگین به دست آمده برای کل استانداردها نیز ۶۷/۸ بود که از کلیه‌ی استانداردها به جز استاندارد ۱ پایین‌تر است. همچنین آزمون t نشان داد که میانگین نمره‌ی رعایت استانداردها در تمامی

موارد به طور معنی‌داری بیشتر از حد متوسط (۵۰) و کمتر از حد ایده‌آل (۱۰۰) می‌باشد ($P < ۰/۰۰۱$).

جدول ۲ میانگین و انحراف معیار نمرات دانشجویان از استانداردهای پنج‌گانه‌ی سواد اطلاعاتی را به تفکیک جنس نشان می‌دهد. بر اساس یافته‌های این جدول بالاترین میانگین به دست آمده توسط دانشجویان دختر مربوط به استاندارد ۳، «ارزیابی اطلاعات» با میانگین ۷۱/۵ بود در حالی که در دانشجویان پسر این میانگین مربوط به استاندارد ۴، «استفاده‌ی مؤثر از اطلاعات» با میانگین ۷۰/۴ بود. کمترین میانگین به دست آمده هم در دانشجویان دختر و هم پسر مربوط به استاندارد ۱، «تعیین و تشخیص ماهیت و گستره‌ی اطلاعات مورد نیاز» بود، که این میانگین در دختران ۶۲/۷۲ و در پسران ۶۲/۷۱ به دست آمد. همچنین آزمون t مستقل نشان داد که میانگین رعایت استاندارد در تمامی موارد در دختران و پسران دانشجو با هم یکسان بوده است ($P > ۰/۰۵$).

جدول ۳ میانگین و انحراف معیار نمرات دانشجویان از استانداردهای سواد اطلاعاتی را به تفکیک سال تحصیلی

جدول ۱: میانگین نمرات دانشجویان رشته‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از استانداردهای سواد اطلاعاتی (از ۱۰۰)

استانداردها	میانگین	انحراف معیار	حد اقل	حد اکثر	P
تعیین و تشخیص ماهیت و گستره‌ی اطلاعات مورد نیاز	۶۲/۷	۱۷/۳	۵/۸	۹۶/۲	< ۰/۰۰۱
دسترسی کارا و اثربخش به اطلاعات	۶۸/۴	۱۶/۹	۶/۵	۹۸/۹	< ۰/۰۰۱
ارزیابی اطلاعات	۷۰/۸	۱۶/۴	۲۱/۲	۱۰۰/۰	< ۰/۰۰۱
استفاده‌ی مؤثر از اطلاعات	۷۰/۹	۱۸/۴	۲۷/۵	۱۰۰/۰	< ۰/۰۰۱
درک مسایل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات	۶۹/۰	۱۹/۳	۰/۰	۱۰۰/۰	< ۰/۰۰۱
کل استانداردها	۶۷/۸	۱۵/۸	۲۱/۲	۹۵/۲	< ۰/۰۰۱

جدول ۲: میانگین نمرات دانشجویان رشته‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی از استانداردهای سواد اطلاعاتی به تفکیک جنس (از ۱۰۰)

استانداردها	دختر		پسر		P
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
تعیین و تشخیص ماهیت و گستره‌ی اطلاعات مورد نیاز	۶۲/۷۲	۱۳/۱	۶۲/۷۱	۲۱/۸	۰/۹۹۸
دسترسی کارا و اثربخش به اطلاعات	۶۸/۷۲	۱۴/۶	۶۷/۹۰	۱۹/۶	۰/۸۰۰
ارزیابی اطلاعات	۷۱/۵۰	۱۵/۳	۷۰/۰۰	۱۷/۸	۰/۶۲۰
استفاده‌ی مؤثر از اطلاعات	۷۱/۳۰	۱۷/۲	۷۰/۴۰	۲۰/۰	۰/۷۹۶
درک مسایل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات	۶۹/۹۰	۱۶/۱	۶۷/۸۰	۲۲/۶	۰/۵۵۰
کل استانداردها	۶۸/۳۰	۱۲/۷	۶۷/۳۰	۱۹/۲	۰/۷۴۰

جدول ۳: میانگین نمرات دانشجویان رشته‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از استانداردهای سواد اطلاعاتی به تفکیک سال تحصیلی (از ۱۰۰)

P	سال پنجم و بالاتر		سال چهارم		سال سوم		سال دوم		سال اول		شماره‌ی استاندارد
	St.d	M	St.d	M	St.d	M	St.d	M	St.d	M	
۰/۰۴۰	۱۵/۱	۶۸/۳	۲۴/۶	۶۳/۵	۱۸/۹	۵۹/۶	۱۳/۵	۵۵/۲	۱۲/۴	۵۹/۷	۱
۰/۳۳۸	۱۲/۶	۷۱/۸	۱۸/۸	۷۰/۴	۲۴/۷	۶۶/۳	۱۶/۹	۶۴/۹	۱۳/۱	۶۴/۱	۲
۰/۲۶۵	۳/۲	۷۴/۴	۲۱/۰	۷۲/۹	۲۰/۴	۶۸/۴	۱۴/۸	۶۶/۶	۱۴/۶	۶۷/۱	۳
۰/۲۰۰	۱۶/۹	۷۴/۸	۱۹/۶	۷۳/۹	۱۹/۱	۶۷/۷	۲۱/۶	۶۴/۳	۱۵/۳	۶۹/۱	۴
۰/۰۰۲	۱۸/۳	۷۶/۸	۲۵/۱	۶۸/۶	۱۷/۶	۶۴/۱	۱۱/۹	۵۷/۶	۱۵/۸	۶۷/۷	۵
۰/۰۶۷	۱۳/۲	۷۲/۵	۲۰/۳	۶۹/۴	۱۹/۵	۶۴/۹	۱۳/۵	۶۱/۷	۱۲/۲	۶۴/۷	کل

می‌داند؛ بدین ترتیب که به طور طبیعی افراد در خود اظهاری نمرات بالاتری (نسبت به آنچه که واقعاً وجود دارد) برای خود ارایه می‌دهند و پیشنهاد می‌کند که به منظور اثبات این نتایج پژوهش‌های دیگری با استفاده از شیوه‌ی غیر خود اظهاری انجام شود و نتایج به دست آمده با نتایج حاضر مقایسه گردد (۲).

از طرفی یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین نمرات دانشجویان پزشکی دانشگاه در کل استاندارد، به طور معنی‌داری از حد ایده‌آل (۱۰۰) پایین‌تر است و هرچند که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان بیشتر از حد متوسط بود، اما به منظور بالا بردن سطح سواد اطلاعاتی آن‌ها و نزدیک شدن به حد ایده‌آل باید برنامه‌هایی تدوین نمود. در این راستا توجه بیشتر اعضای هیأت علمی به آموزش سواد اطلاعاتی و یا تهیه‌ی برنامه‌ای برای آموزش سواد اطلاعاتی به دانشجویان بسیار حایز اهمیت است. همچنین آگاه کردن خود دانشجو از اهمیت آشنایی با این مهارت‌ها در پیشبرد اهداف آموزشی و پژوهشی و همچنین بالینی و نیز آگاه کردن آن‌ها از مفاهیم سواد اطلاعاتی می‌تواند در بالا بردن سطح مهارت آن‌ها مؤثر باشد. برگزاری کارگاه‌های مهارت سواد اطلاعاتی می‌تواند به آشنایی دانشجویان با مفاهیم سواد اطلاعاتی و بالا بردن مهارت آن‌ها در کاربرد این مهارت‌ها کمک نماید.

در مقایسه‌ی میانگین دانشجویان دختر و پسر نیز نتایج پژوهش نشان داد که میانگین دختران و پسران دانشجو با هم یکسان است و تفاوت معنی‌داری بین میانگین آن‌ها مشاهده نشد، بر خلاف نتایجی که قاسمی در پژوهش خود به دست

نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات این جدول، بالاترین میانگین در دانشجویان سال اول مربوط به استاندارد ۴، «استفاده‌ی مؤثر از اطلاعات» با میانگین ۶۹/۱، در دانشجویان سال دوم مربوط به استاندارد ۳، «ارزیابی اطلاعات» با میانگین ۶۶/۶، در دانشجویان سال سوم مربوط به استاندارد ۳، «ارزیابی اطلاعات» با میانگین ۶۸/۴، در دانشجویان سال چهارم مربوط به استاندارد ۵، «درک مسایل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات» با میانگین ۷۶/۸ بود. همچنین اطلاعات جدول نشان داد که به استثنای دانشجویان سال اول، از سال دوم به بعد با افزایش سال تحصیلی، میانگین نمره‌ی سواد اطلاعاتی دانشجویان نیز بیشتر شده است. همچنین آزمون آنالیز واریانس نشان داد که بین سال‌های مختلف تحصیلی در استانداردهای ۱ و ۵ اختلاف معنی‌داری وجود دارد و در کل استانداردها نیز این اختلاف معنی‌دار وجود دارد. در حالی که در استانداردهای ۲، ۳ و ۴ بین سال‌های مختلف تحصیلی اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد ($P > 0/05$).

بحث

یافته‌های این پژوهش نشان داد که میانگین نمرات دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان از استانداردهای سواد اطلاعاتی، به طور معنی‌داری بالاتر از حد متوسط (۵۰) بود. قاسمی نیز در پژوهش خود به نتایج مشابهی دست یافت، وی یکی از دلایل این امر را مربوط به شیوه‌ی خود اظهاری مورد استفاده در تکمیل پرسش‌نامه‌ها

استانداردهای سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی پرداخته شد و نقاط قوت و ضعف دانشجویان، تا حدودی مشخص گردید. که می‌توان با توجه به نتایج این پژوهش راهکارهایی برای تقویت مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان ارائه کرد. یکی از نکات مهم در بحث سواد اطلاعاتی، بحث آموزش سواد اطلاعاتی است، که در پژوهش‌های پیشین نیز به این مسأله توجه شده است (۱۲، ۱۱، ۹). همان طور که نتایج پژوهش نشان داد، بیشترین ضعف دانشجویان در استاندارد ۱ یعنی تعیین و تشخیص ماهیت و گستردگی اطلاعات مورد نیاز است و در واقع دانشجو در تعیین نیاز اطلاعاتی خود و منابعی که این نیاز را بر طرف می‌سازد با مشکل مواجه است، در این زمینه رابطه‌ی بین دانشجو و اعضای هیأت علمی، نقش مهم و مؤثری دارد. اعضای هیأت علمی نیز باید مهارت‌های سواد اطلاعاتی را به دانشجویان معرفی نمایند، استفاده و تسلط به این مهارت‌ها را مدل‌یابی کنند و آن‌ها را در برنامه‌ی درسی بگنجانند. بنابراین نقش اعضای هیأت علمی در تربیت دانشجویان با سواد اطلاعاتی، در بهبود یادگیری مادام‌العمر و در تربیت شهروندان با سواد اطلاعاتی بسیار مهم است.

پیشنهادها

- ۱- چون ارتباط دانشجو با اعضای هیأت علمی در افزایش مهارت‌های سواد اطلاعاتی و کاربرد آن بسیار حایز اهمیت است، پیشنهاد می‌شود به منظور تعیین میزان آشنایی اعضای هیأت علمی با مفاهیم سواد اطلاعاتی، پژوهشی در این زمینه انجام شود.
- ۲- پیشنهاد می‌شود کارگاه‌هایی برای آموزش سواد اطلاعاتی به دانشجویان برگزار گردد.
- ۳- پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی به منظور بررسی راهکارهای تدوین و ارائه‌ی درس آموزش سواد اطلاعاتی در برنامه‌ی درسی دانشجویان انجام شود.
- ۴- کتابخانه‌ها و کتابداران نیز نقش مهمی در افزایش سواد اطلاعاتی دانشجویان دارند، بنابراین پیشنهاد می‌شود بررسی‌هایی به منظور تعیین میزان سواد اطلاعاتی کتابداران انجام شود. همچنین دانشجویان باید ارتباط بیشتر و مؤثرتری

آورد (۲)، آن‌چه در این‌جا حایز اهمیت است این که استاندارد شماره‌ی ۱ یعنی: «تعیین و تشخیص ماهیت و گستردگی اطلاعات مورد نیاز» در بین تمامی دانشجویان (هم دختر و هم پسر) دارای پایین‌ترین میانگین بود همان‌گونه که قاسمی نیز در پژوهش خود به همین نتیجه دست یافت (۲)، یعنی دانشجویان پزشکی به ضعف نسبی خود در تشخیص ماهیت و گستردگی اطلاعات مورد نیاز و تعیین نیاز اطلاعاتی خود، اذعان دارند. با توجه به این‌که قاسمی نیز در تحقیق خود به نتیجه‌ی مشابهی دست یافت، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که این ضعف در همه‌ی دانشجویان وجود دارد و این نتیجه جای بحث و بررسی دارد؛ چرا که می‌توان مهارت در استاندارد ۱ را پایه و اساس مهارت‌های سواد اطلاعاتی و پژوهشی دانشجو دانست و ضعف در این مهارت باعث اتلاف وقت دانشجو می‌شود. در این زمینه ارتباط دانشجو با اعضای هیأت علمی می‌تواند بسیار مؤثر باشد، در حالی‌که مهارت اعضای هیأت علمی در سواد اطلاعاتی و آگاهی آن‌ها از مفاهیم این مهارت‌ها و آشنایی با استانداردهای سواد اطلاعاتی نیز نقش مهمی در این رابطه دارد.

در مورد ارتباط سال‌های تحصیلی با سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان، در نگاه اول به میانگین‌های به دست آمده از دانشجویان می‌توان دریافت که از سال دوم تحصیلی به بعد میانگین‌ها به طور مرتب افزایش یافته است یعنی همان‌گونه که انتظار می‌رود با افزایش سال تحصیلی و نزدیک شدن دانشجویان به پایان تحصیلات و لزوماً ارائه‌ی پایان‌نامه، مهارت و توانایی آن‌ها در استفاده از مهارت‌های سواد اطلاعاتی بیشتر شده است، همان‌گونه که قاسمی نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسید که میانگین کسب شده برای دانشجویان دکترا بیشتر از کارشناسی ارشد بوده است (۲). در واقع می‌توان نتیجه گرفت که تحصیل در دانشگاه در افزایش سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان مؤثر بوده است.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر به ارزیابی سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با استفاده از

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه‌ی دکترای علی حسین قاسمی است. بدین وسیله از ایشان تشکر می‌گردد.

با کتابخانه و کتابدار داشته باشند که این ارتباط می‌تواند از طریق اعضای هیأت علمی با استفاده از تکالیفی که برای دانشجو تعیین می‌شود، ترغیب شود.

References

1. Association of College and Research Libraries ALA. Information Literacy Competency Standards for Higher Education. Chicago, IL: Association of College and Research Libraries; 2000.
2. Ghasemi A. Assessment of postgraduate student's information literacy and compare with ACRL information literacy standards and four national documents [Thesis]. Mashhad, Iran: Ferdowsi University of Mashhad; 2006. [In Persian].
3. Davarpanah M, Ghasemi A, Siyamak M. Information literacy assessment of students. Tehran, Iran: Dabizesh Publication; 2008. [In Persian].
4. Parirokh M. Information literacy instruction. Tehran, Iran: Ketabdar Publication; 2007.
5. Nazari M. Information literacy. Tehran, Iran: Irandoc Publication; 2005. [In Persian].
6. Association of College and Research Libraries ALA. Information literacy competency standards for higher education. Trans. Ghasemi HA. Tehran, Iran: Chapar Publication; 2002. [In Persian].
7. Neeli T. Information literacy assessment: standard-based tools and assignments. Tehran, Iran: Chapar Publication; 2009. [In Persian].
8. Nazari M. Designe, exam, perform and evaluate of information literacy course for higher education. Library and information quarterly. Library and Information Science 2006; 9(2): 53-92.
9. Emde J, Emmett A. Assessing information literacy skills using the ACRL standards as a guide. Reference Services Review 2007; 35(2): 210-29.
10. Alishan Karami N, Bakhtiyarzadeh A, Khajeh E, Safa O. Survey on Information literacy of medical student of Bandar Abbas medical faculty. Nama 2007; 7(1). [In Persian].
11. Pournaghi R, Abazari Z. The Survey study of information literacy between university librarians. J Health Adm 2008; 11(31): 55-62. [In Persian].
12. Korobili S, Malliari A, Christodoulou GN. Assessing information literacy skills in the Technological Education Institute of Thessaloniki, Greece. Reference Services Review 2009; 37(3): 340-54.

Comparing the Information Literacy of Medical Students of Isfahan University of Medical Sciences, Iran Using Association of College and Research Libraries Standards*

Mohammadreza Hashemian, MSc¹; Mohammadjavad Alemokhtar, MSc²;
Akbar Hasanzadeh³

Original Article

Abstract

Introduction: According to Association of College and Research Libraries (ACRL), information literacy is defined as a set of abilities requiring individuals to "recognize when information is needed and have the ability to locate, evaluate, and use effectively the needed information". ACRL provides "Information literacy competency standards for higher education". The purpose of this study was to evaluate the medical student information literacy competency of Isfahan University of Medical Sciences, Iran.

Methods: This was an analytical-descriptive study. Total of 150 medical students of Isfahan University of Medical Sciences participated in the study. The data were collected by information literacy questionnaire based on "information literacy competency standards for higher education", according to a PhD thesis. The validity and reliability of the questionnaire have been previously confirmed.

Results: The mean score of students were significantly up to 50 and below 100 in all the standards ($P < 0.001$). There was no significant difference between male and female students in all the standards ($P > 0.05$). There was a significant difference between students in various levels of education in standards 1 and 5; however, there was no significant difference in standards 2, 3 and 4 ($P > 0.05$).

Conclusion: Self-examination can be one of the reasons affecting the findings; because the means were significantly up to the moderate level. On the other hand, reaching the upper level of information literacy skills needs information literacy training and relationship between students and faculty members.

Keywords: Information Literacy; Students; Standards; Isfahan University of Medical Sciences

Received: 17 Nov, 2012

Accepted: 25 Apr, 2013

Citation: Hashemian M, Alemokhtar M, Hasanzadeh A. **Comparing the Information Literacy of Medical Students of Isfahan University of Medical Sciences, Iran Using Association of College and Research Libraries Standards.** Health Inf Manage 2013; 10(2): 247-54.

* This article resulted from research project No. 189055 funded by Deputy of Research, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

1- Library and Information Sciences, Central Library, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran (Corresponding Author)
Email: hashemian553@yahoo.com

2- Library and Information Sciences, Central Library, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

3- Lecturer, Statistics, School of Health, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran